

על הפרק

על מדוכת הסובסידיה

אחרי מר"מ ארוך ומייגע החליטו השרים הכלכליים על גובה הסובסידיה הכללית ועל דירוג לפי מוצרי השיווק השונים — 1.5 אג' לליטר חלב מפוסטר בבקבוקים, 2.5 אג' לליטר חלב שתיה בכדים ו-7.5 אג' לליטר חלב לתור צרת. חשבון הממשלה היה מבוסס על תשלום 28 אג' לליטר חלב לפי מכסת השיווק של תשי"ח בהתישבות הוותיקה ועד גבול 10,000 ליטר ליחידת משק בהתישבות הצעירה. ההקפאה לפי תשי"ח היא עוול משווע לגבי חלק ניכר של המשק הוותיק והממשלה אמנם הסכימה שאין לבסס את קביעת הסובסידיה לעתיד על מצב מקרי שהיה קיים בתשי"ח, אולם כל עוד אין תכנון מחייב לגבי הענף, אשר קובע את גבולות התפתחותו בהתאם לצרכי המשק לסדר גיהם ובהתאם לכושר הקליטה של השוק, היא רוצה להיאחז במצב של תשי"ח ע"מ למנוע קפיצות גדולות בייצור.

יחד עם זאת היא לקחה בחשבון במידה מסויימת את התביעות הקיימות לשינוי המפתח של תשי"ח בקבעה סכום גלובלי לסובסידיה שהוא גדול בשיעור מה על הדרוש לכיסוי הייצור לפי תשי"ח.

לא נוכל להתברך בהישג גדול במר"מ הנוכחי עם הממשלה על קביעת המחירים והסובסידיה. אולם כולם חייבים להודות כי נעשה הפעם מאמץ מרוכז במסגרת המועצה ולא נחסך שום נסיון לחזור ולהציג את תביעות הענף ולדרוש את פתרונו.

כל עוד אין תכנון מחייב הכרחי למצוא הסדר זמני במסגרת הנתונה בין הסקטורים השונים של ההתישבות. במצב הקיים מהווה המרכז החקלאי את המסגרת הבלעדית המתאימה לקביעת הסדר ואמנם נמסר הענין להכרעתו. מובנים הקשיים בהם נתקל המרכז החק-

מחלת הפה והטלפיים מאחורי גבנו

בחברת הקודמת, בכתבנו על המחלה, הבענו את התקווה כי תוך 4—6 שבועות תושלם מלאכת החיסון ונגבור על הסכנה. אכן נתמלאה התקווה ובשבוע השלישי של פברואר הוסר ההסגר והעבודה במשקים חזרה למסלולה התקין.

היה זה מבצע גדול ומורכב, בו השתתפו גורמים רבים, ואנו יכולים לציין בסיפוק כי באופן כללי נעשתה העבודה תוך התמסרות רבה. תוך הסתגלות מהירה למצבים משתנים ותוך משמעת למופת מצד המשקים והמחלבות. אמנם, נשענה כל הפעולה על "חוק מחלות בעלי חיים", אולם לא היה אף מקרה אחד במשך כל השבועות רבייהמתיחות. בו היה צורך להפעיל את החוק מחמת אי-ציות להוראות.

אין ספק, כי המשק והשירותים, כולם בלי יוצא מן הכלל, עמדו במבחן ההתגוננות בפני המגיפה והוכיחו בגרות רבה, אשר בלעדה לא יצליח אפילו החוק המתקן ביותר.

לא בכדי, לא הזכרנו את התקלות שהיו, כי לדעתנו אין הן גורעות מן ההישג הכללי ולא כלום. היה זה בלתי רגיל, אילו עבר הכל חד וחלק. אולם באותה המידה שאין להן חשיבות בהערכה הכללית, יש ויש להן חשיבות, ולפעמים אפילו מכרעת, באותו משק בו קרו לצערנו, יש משקים אשר סבלו נזקים רציניים אשר לפי הגדרת החוק אמנם אינם זכאים לפיצויים מקופת המדינה, אולם לדעתנו הכרחי לסטות מן ההגדרה ולבוא לעזרת המשקים הנפגעים, כי לא יוכלו לעמוד בכוחות עצמם. פגע הפה והטלפיים אינו שונה מפגעי טבע אחרים — בצורת שיט פונז' וכו'; וכשם שמוכן שהממשלה מגישה עזרה לנפגעי בצורת, כן אין לוותר על עזרה במקרים של פגיעות רציניות של מחלת הפה.

לאי אולם אין שום טעם בהמשכת הדיונים בלי סוף ועליו להגיע לכלל הכרעה. כי חוסר הבררעה מצד המרכז החקלאי יחייב הכרעות מחוצה לו.

ד"ר "ועדת הורביץ"

בינואר 1957 נתמנתה ועדה ציבורית בראשות מר הורביץ, נגיד בנק ישראל, לבדיקת מצב החקלאות בישראל. הוועדה היתה מורכבת נציגים מחוגי החקלאות, הפיננסים והשיווק. היא פעלה כמליאה וכן בשלוש ועדות משנה — לייצור, מימון ושיווק. הוועדה שמעה עדויות מומחים שונים ובייח ארגונים מקצועיים וריכוז חומר עובדתי רב וחשוב.

כתום שלוש שנים בדיוק, בינואר 1960, הגיעה הוועדה ד"ר בצורת ספר המשתרע על 300 עמוד והוא גדוש חומר עובדתי, הסברות וניתוחים וכן סוכמו בו המלצות. הפגם העיקרי שבד"ר הוא אורך הזמן שנדרש להכנתו. למעשה הופק ד"ר המופיע ב-1960 ומתבסס על חומר שסוכם ב-8-1957 למיסמך "היסטורי", נטול ערך אקטואלי. לרוע המזל חלה בשנת 9-1958 התפתחות כה שלילית במשק החקלאי, ההופכים פרקים מסויימים בד"ר להיסטוריה כמעט עתיקה. למקרה המאמרים הרוטטים על מצב תהת ישובות לכל שדרותיה, בהם גדושה היום העתירות היוםמית, נראה ד"ר הוועדה כאנאכרוניסם. אין זה מתפקיד הבמה שלנו לסקור את הד"ר כולו, אלא מצאנו לנכון להביא לידיעת הבוקרים את הפרק הדן על ענף החלב (תדפיסו ניתן בסוף החוברת) בשל החומר הסטאטיסטי התמציתי אשר יש בו ענין לכל מי שמלווה את התפתחות הענף מאז קום מדינת ישראל. בפרק המלצות מסכם הד"ר לגבי הענף שלנו 4 סעיפים:

- א. תיחום הענף למלוא יכולת הצריכה של האוכלוסייה בלבד.
- ב. עידוד ההגברה של הצריכה בין מעוטי יכולת וילדי בתי-ספר.
- ג. הבטחת מחיר כדי כיסוי הוצאות הייצור של משק יעיל.
- ד. הפסקת יבוא מחוץ לארץ במידה והייצור המקומי מספק את הצריכה. בלתי אם מוצאת

הממשלה שהדבר דרוש לוויסות המחירים. נקבל את הסעיפים בכלליותם ולא ניכנס כאן לבירור פרטים ולא נשאל "יכולת הצריכה של האוכלוסייה" מהי או מהו "משק יעיל" בישראל, אשר על פיו תיקבענה הוצאות ייצור מחייבות, אולם נסתייג לחלוטין מן הסיפא של סעיף ד' על יבוא מחוץ לצרכי וויסות מחירים. נראה לנו כי אין המלצה זו מתיישבת עם מדיניות של הת-ישובות חקלאית.

לארבעת הסעיפים של ההמלצות יש לדעתנו להוסיף סעיף חמישי האומר:

הפחתת הסובסידיה הממשלתית בהדרגה עד למינימום הכרחי הבטחת התמורה העיקרית לחקלאי על יסוד ההכנסה מן השוק תוך קביעת מחירים מתאימים לצרכן.

למעשה הכירו כבר רוב הגורמים בצדקת הדרך הזו ובמידה מסוימת — אם כי מועטה מדי — היא שימשה יסוד לקביעת המחירים הסובסידיות לשנת תש"ך, וחבל שדווקא בד"ר זה היא איננה מומלצת.

פרם העבודה לבוקרי זיקים

כבר הסכנו להענקת פרס העבודה של התסידרות לבוקרים כמעט מדי שנה, מאז הווסדו; וכבר צברנו גלריה נכבדה של נושאי פרס העבודה — כולם ותיקים ומנוסים בעלי מסורת של דור בעבודה בענף ולפעמים אף של דור שני.

הפעם נוספו לגלריה פנים חדשות: בוקרים צעירים בתוך משק צעיר. קיבוץ זיקים עלה להתישבות בתש"י, על גבול רצועת עזה, והניח יסוד לעדר החלב שלו עם קבלת פרות מן היבוא האמריקאי. תבלי ההסתגלות היו קשים ובשנים הראשונות נעה תנובת עדרם בגבולות 3500 עד 4000 ק"ג לפודה לשנה. בשנים תשט"ו-תשט"ז עבר על העדר משבר חמור ובקיבוץ התלבטו בבעית קיום הענף, והיו שנטו לחסלו. רק הודות לצוות העובדים שהתעקש נמנע הדבר, ואמנם הוכיחו חברי הצוות מה אפשר לעשות בפרק זמן קצר יחסית בכוח התמסרות התמדה. בתש"ח עלתה התנובה ל-5873 ק"ג ובתש"ט ל-6614 ק"ג. ההישג הוא גדול במיוחד אם נקח בחשבון

התיכנון ומשק הבקר במושבים

שהוא מוזיל את הייצור ומייעל את כל צורת העבודה במשק החקלאי. התברר גם שבאמצעות אפשר להגדיל את התפוקה מהיחידה המשקית. מצד שני עלתה רמת החיים של החקלאי, היות ומשק חקלאי מתקדם כזה זקוק לכוח אדם בעל השכלה מתאימה. אולם מחירי התוצרת החקלאית, ובמידה רבה יותר, כלל ההכנסות של החקלאי ירדו בשיעור ניכר. לכן לא היתה ברירה בידי החקלאי אלא להגדיל את הייצור במשקו. והדבר נעשה, בלי כל תכנון, במושבים ותיקים וכן גם בחלק מההתיישבות החדשה, בלי כל מיון מתאים, על חשבון תוספת שעות עבודה לרוב, בהרבה מקרים תוך בזבז חומרי בנין למבנים רעועים, מחוסר אפשרות להגיע לדבר מושלם.

העדיפות שניתנה לענף הבקר בהתפתחות זו נובעת בעיקר מהפוטנציאל של ענף זה לספק ימי עבודה לכל ימי השנה ולכל שעות היום. אילו המתיישב היה עושה לעצמו את החשבון, מה הכנסתו לשעת עבודה, אולי היה מגיע למסקנה שבענף הירקות או במטעים היה מרוויח יר. תר. אולם, אלה הם גידולים עונתיים, ואינם מספקים הכנסה במשך כל חדשי השנה.

במשק הבקר המושבי התאזרחו רק בעשר השנים האחרונות מכונות אחדות שגרמו להפכה בכומר הייצור של המשפחה העובדת. הכוונה למקצרת סוס ולמגוב לקציר ולאיסוף ירק, למכונת החליבה, ובזמן האחרון אף לטרקטור הר עיר.

בתחילה לא האמינו ביעילות מכונות במשק הזעיר, אולם כפי שהתברר אפשר, בשימוש רציונאלי של מכונות אלה, להרחיב באופן ניכר את אפשרות הייצור לכל יחידת משק ואף להקל על ביצוע העבודה מבלי להיזקק לעבודה שכירה. כן הוכנסו למשק המושבי בשנים האחרונות גידולי מספוא נוספים, כגון: הסלק ותירס הכל-איים, שמגדילים בהרבה את יכולי המספוא לכל דונם, וגם עובדה זו סייעה בכיוון הגדלת ענף הבקר במשק המושבי.

המשק המפותח במושב, אשר נהנה מכל השכר

מאחר שהספקת התוצרת החקלאית ובמיוחד התוצרת מענף הבקר עומדת להגיע לסיפוק הצריכה הארצית גם אחרי שיתוסקצבוא, אין ספק שגם החקלאי חייב לתת את דעתו על התכנון. כי אמנם כל העוסק בתכנון במוסדות הרשמיים צריך לדעת שרק יחד עם החקלאי, ולא נגד רצונו, ניתנת תכנית כל שהיא לביצוע. טבעי הוא שהמתכנן "המתאם" רואה לפניו בעיקר את המגמות של המדינה, את האפשרות של קליטת התוצרת, מחירי הייצור (הדולר הנחסף), וכן את הנתונים על קרקע ומים, את הצורך בהתיישבות צפופה, קליטת עליה ובטחון, בו בזמן שהמתיישב חייב גם להרהר, איך למצוא פרנסה למשפחתו מעבודתו במשקו.

בהתאם לצרכיה של הארץ תוכנן לפני כ-25 שנה המשק המושבי במתכונת מכסת הקרקע שליחידה במשק הקיבוצי, כלומר — על יחידת שטח מצומצמת ככל האפשר. יצאו אז מההנחה שמשפחה לא תוכל לעבד בכוחות עצמה משק יותר גדול, וכן מובטח לה קיום במידה מספקת מיחידה כזאת. המשק הזה, ששטח הקרקע שלו צריך היה להגיע ל-25 דונם בתנאים אינטנסיביים, ז.א. כולו אדמת-שלחין, היה צריך להחזיק שתי פרות חולבות ובני בקר נלווים, 3—5 דונם מטעים, בהתאם לאיזור, ו-3 דונם ירקות. בני-תים קמה המדינה וההתיישבות החדשה תוכננה לפי דוגמת המשק הזה, אם גם תוך ויכוחים ושינויים פה ושם, אבל ביסודות התכנון לא השתנה דבר. לא כן במציאות. על החקלאות המתקדמת בכל ארצות העולם עברה מהפכה. המיכון שבתחילה הופעל רק בהיסוס בחקלאות, כבש את המשק והותאם גם למשק הזעיר, והתברר

שבאותו פרק זמן גם הוכפל כמעט מספר הפרות בעדר, דבר אשר מצמצם בדרך כלל את אפשרויות הסלקציה ומאיט את עליית התנובה. ראויים בוקרי זיקים, ואתם חבריהם למשק, לברכה חמה מאת ציבור הבוקרים. יתברכו בהם וילכו בעקבותיהם!
